

HISTÒRIA

Els novel·listes són culpables

Eduardo Mendoza, Paul Preston i Helen Graham dirimeixen sobre fets i ficció en la Guerra Civil

QUIM ARANDA LONDRES | ACTUALITZADA EL 26/02/2016 00:00

Fa vint anys, quan va aparèixer *Una comedia ligera*, d'Eduardo Mendoza, Joan de Sagarra i l'autor van protagonitzar un estèril debat sobre si al casino del Masnou, un dels escenaris de la història, era comú prendre whisky a finals dels quaranta, època en què transcorria. Sagarra sostenia que no. ¿Errada del novel·lista? Tant és. La ficció pot ser una veritat més valuosa que la història.

Un diàleg sobre fets i ficció en la imaginació literària de la Guerra Civil Espanyola va reunir la nit de dimecres, a iniciativa del centre Cañada Blanch, adscrit a la London School of Economics (LSE), Eduardo Mendoza, Paul Preston i la també historiadora Helen Graham. És un dels actes amb què el món acadèmic del Regne Unit commemora els vuitanta anys de l'inici del conflicte, que es compleixen al juliol.

Al final de la sessió Preston va tirar pedres contra la seva pròpia teulada. Parlava d'una escena de *Dragon Rapide*, film de Jaime Camino, en què Franco i la dona són al llet. El militar pren un got de llet i, cada cop que fa un glop, s'eixuga els llavis amb un mocador de seda. "No hi ha base real per a això", deia l'historiador. Vint anys de dedicació a estudiar el dictador l'avalen. Però afegia: "Puc dir que el gest el retratava perfectament. No era real però era una gran veritat".

Com a novel·lista, i en referència a La verdad sobre el caso Savolta, Mendoza comentava que no se sentia “especialment cridat a ser fidel als fets; pensava que havia de ser fidel a la veritat”. ¿Ho va ser amb Savolta? La veritat del text era i és enormement poderosa.

Quatre dècades després, però, Mendoza fa examen de consciència i admetia a la London School of Economics: “Quan la vaig escriure, estava equivocada sobre els anarquistes. Sabia el que havia llegit en llibres i pamflets i en la trilogia del meu estimat Baroja, La lucha por la vida. Era jove, fàcilment influenciable. Els anarquistes eren els meus herois”. Pecat de fascinació. “Si la pogués tornar a escriure -continuava-, canviaria la meua posició. Però això no passarà. Les novel·les, a diferència dels llibres d’història, són per sempre”. La història, ja se sap, es reescriu de forma continuada. Mendoza aprofundia en un fet potser comú al novel·lista: la mistificació del passat com a matèria de treball. Amb anterioritat, Helen Graham s’havia referit als mites de la guerra en parlar d’ Incerta glòria, de Joan Sales -disponible en anglès des del 2014-, i d’ Un día volveré, de Juan Marsé. Jan Julivert, el protagonista d’ Un día volveré, pot ser hereu dels anarquistes que lluitaven contra els sicaris dels patrons a la Barcelona de Savolta. Marsé, però, desfà el mite i ofereix una “història sobre el valor de la memòria com a presó i alliberament; memòria com a repressió, redempció i justícia”, segons Graham.

Noranta minuts després, la superioritat del novel·lista davant l’historiador queda refermada. Perquè les “novel·les autèntiques, honestes [amb independència de la veritat històrica], ens ajuden a viure millor”, deia la hispanista. Mendoza hi afegia ironia: “Nosaltres no volem que se’ns cregui. Volem entretenir. Però es molt difícil per als lectors no creure el que llegeixen en una novel·la, perquè la novel·la suposa identificar-se amb algú i, quan el lector ho ha fet, és part seva”. Culpables el novel·lista i el lector, doncs.

La prova, potser, és la identificació amb personatges de Guerra i pau, de Tolstoi, “la millor novel·la que s’ha escrit mai”, d’acord amb Mendoza. Plena d’errades històriques és, alhora, la gran veritat sobre la invasió napoleònica de Rússia i l’impacte que va tenir en la societat tsarista. Quant a la Guerra Civil Espanyola, un equivalent seria, a judici de Preston, La forja de un rebelde, d’Arturo Barea.